

ОЦІНКА ПІДХОДІВ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

© 2017 БАРАНЮК Ю. Р.

УДК 336.13

Баранюк Ю. Р. Оцінка підходів до класифікації державного фінансового контролю

Метою статті є оцінка підходів до класифікації державного фінансового контролю, а також розкриття взаємозв'язку та відмінностей між його формами, видами та методами. Висвітлено результати компаративного аналізу існуючих класифікацій державного фінансового контролю. Досліджено обґрунтованість його ідентифікації за формами, видами та методами контролю. Уточнено тлумачення понять «форма контролю», «вид контролю», «підвид контролю», «метод контролю», «методичний прийом контролю». Встановлено, що форма державного фінансового контролю є проявом внутрішньої організації контролю та методики його проведення; обґрунтовано модель класифікації державного фінансового контролю; виокремлено ознаки першого та другого порядку; вдосконалено обґрунтування методів та прийомів; ідентифіковано їх склад і структуру. Даний підхід дозволяє розподілити загальні питання державного фінансового контролю на теоретичні та практичні та, з урахуванням розширення переліку об'єктів державного фінансового контролю, сприятиме вдосконаленню його методології.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, класифікація, форма, вид, метод.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 20.

Баранюк Юрій Романович – аспірант кафедри фінансів, голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: baraniukyurii@gmail.com

УДК 336.13

UDC 336.13

Баранюк Ю. Р. Оценка подходов к классификации государственного финансового контроля

Baraniuk Yu. R. Assessing the Approaches to Classification of the State Financial Control

Целью статьи является оценка подходов к классификации государственного финансового контроля, а также раскрытие взаимосвязи и различий между его формами, видами и методами. Освещены результаты сравнительного анализа существующих классификаций государственного финансового контроля. Исследована обоснованность его идентификации по формам, видам и методам контроля. Уточнение толкование понятий «форма контроля», «вид контроля», «подвид контроля», «метод контроля», «методический прием контроля». Установлено, что форма государственного финансового контроля является проявлением внутренней организации контроля и методики его проведения; обоснована модель классификации государственного финансового контроля; выделены признаки первого и второго порядка; усовершенствовано обоснование методов и приемов; идентифицированы их состав и структура. Данный подход позволяет распределить общие вопросы государственного финансового контроля на теоретические и практические и, с учетом расширения перечня объектов государственного финансового контроля, будет способствовать совершенствованию его методологии.

The article is aimed at assessing the approaches to classification of the State financial control, as well as disclosing the relationship and differences between its forms, types and methods. The results of comparative analysis of existing classifications of the State financial control have been covered. The substantiation of its identification by forms, types and methods of control was explored. Clarification of the interpretation of the concepts of «form of control», «type of control», «subtype of control», «method of control», «methodical reception of control» has been provided. It has been determined that the form of the State financial control is a manifestation of the internal organization of control and the methods of its carrying out; a model of classification of the State financial control has been substantiated; attributes of the first and second order have been allocated; substantiation of methods and techniques has been improved; their composition and structure have been identified. This approach allows to divide general questions of the State financial control into theoretical and practical and, taking into consideration the expansion of the list of objects of the State financial control, will help to improve its methodology.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, классификация, форма, вид, метод.

Keywords: the State financial control, classification, form, type, method.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 20.

Fig.: 1. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 20.

Баранюк Юрій Романович – аспірант кафедри фінансов, голова Науково-общественного общества студентов, аспирантов, докторантов и молодых ученых, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

Baraniuk Yuri R. – Postgraduate Student of the Department of Finance, Chairman of the Scientific Society of Students, Postgraduates, Doctoral Candidates and Young Scientists, Kyiv National University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: baraniukyurii@gmail.com

E-mail: baraniukyurii@gmail.com

Розвиток економічних відносин і глобалізаційні процеси надають можливості для зростання обсягів виробництва, торгівлі, забезпечують підвищення якості продукції. Перехід на ринкові відносини господарювання зумовлюють інституційно-організаційні зміни в системі контролю за державними фінансами. Нині в практиці державного фінансового контролю відбуваються значні трансформації як в Україні, так і за її межами. Відбувається поступова модифікація контрольної діяльності – від директивного планування її результатів до незалежного нагляду і розвитку державно-приватного партнерства, що обумовлює появу множинності різновидів державного фінансового контролю,

його форм і методів. Ідентифікація класифікації державного фінансового контролю за формами, методами та видами доволі часто ототожнюється, що унеможлиблює подальший системний розвиток теорії контролю.

Вагомий внесок у дослідження питань державного фінансового контролю здійснили А. Мазараки, І. Чугунов, О. Барановський, Т. Канєва, С. Бардаш, С. Волосович, В. Максимова, І. Стефанюк, Т. Осадча, О. Репетько, Л. Катроша, А. Бондар, В. Фурса, М. Гупаловська, Т. Ямненко, О. Артюх, О. Михайленко, Н. Шевченкота інші. Високо оцінюючи внесок дослідників у висвітлення даної проблематики, слід зазначити, що дослідження класифікації державного фінансового контролю є недостат-

німи. Це стосується існування множинності підходів до трактування форм державного фінансового контролю, відсутності єдиного підходу його визначення в системі «вид – підвид» і «метод – методичний прийом».

Метою статті є оцінка підходів до класифікації державного фінансового контролю, а також розкриття взаємозв'язку та відмінностей між його формами, видами та методами.

Стратегічний напрям розвитку національної економіки України визначає необхідність забезпечення стабільності державних фінансів. Орієнтиром у цьому напрямку є підписаний у 1997 р. в Амстердамі Пакт стабільності та зростання, мета якого полягає в захисті фінансової стабільності країн Євро-союзу, сприяння дотриманню фіскальної дисципліни. Відповідно до цього Пакту дефіцит бюджету не повинен перевищувати 3% ВВП, а державний борг – 60% ВВП. Водночас для підтримання фінансової стабільності країнам Європи запропоновано здійснювати моніторинг бюджетних видатків [1, с. 10].

Здійснення відповідного моніторингу можливе на базі системи державного фінансового контролю, яка є різновидом динамічної, відкритої, складної системи, взаємодіє з іншими системами, адаптується до їх особливостей та відповідно впливає на них з метою забезпечення їх якісного функціонування з мінімальним рівнем ризиків [2, с. 19]. Можливості впливу системи державного фінансового контролю на економіку країни можливе на основі форм, видів та за допомогою відповідних методів.

Класифікація державного фінансового контролю здійснюється за багатьма ознаками, проте їх виділення не завжди є обґрунтованим і доцільним. Як зазначає С. Волосович, наявність науково обґрунтованих критеріїв класифікації має свої завдання на макро- та мікрорівнях. На макрорівні це дозволяє усвідомлено будувати державну політику, здійснювати нормативно-правове забезпечення діяльності. Правильна методологія класифікації на мікрорівні сприяє підвищенню ефективності функціонування класифікованої системи [3].

На нашу думку, ознаками, за якими здійснюється класифікація державного фінансового контролю, є форма (пункт 1), вид (пункт 2–13), метод (пункт 14) і методичний прийом (пункт 15), і слід виділяти такі їх складові (табл. 1).

Представлена класифікація державного фінансового контролю відображає існуючий стан його розвитку, який класифікований за організаційно-правовою ознакою в загальній моделі господарського контролю. Враховуючи сучасну мега- та макроекономічну ситуації в Україні та світі, зміни в інституційному середовищі, що відбуваються в суспільстві та супроводжуються трансформаційними процесами, класифікація за формами, видами (підвидами) та методами (методичними прийомами) є неповною та може бути об'єктом критичної оцінки та суттєвого удосконалення.

Зазначена класифікація має важливе значення для організації державного фінансового контролю за кожною із його форм. Причому обґрунтування представленої класифікації (див. табл. 1) здійснюємо на основі подальшого розкриття підходів до розуміння її складових.

Таблиця 1

Класифікація державного фінансового контролю

№ з/п	Ознака	Розподіл	
1	2	3	
1	Залежно від форм	• Ревізія	• Фінансовий моніторинг
		• Державний фінансовий аудит	• Аудит повного комплексу фінансової звітності
		• Перевірка	• Внутрішній аудит
2	Залежно від владних повноважень суб'єкта державного контролю	• Парламентський	
		• Президентський	
		• Урядовий	
3	Залежно від участі суб'єкта контролю у прийнятті управлінських рішень за наслідками державного фінансового контролю	• Зовнішній	
		• Внутрішній	
4	Залежно від зацікавленості суб'єкта-виконавця державного контролю	• Обов'язковий	
		• Ініціативний	
5	Залежно від чисельного складу суб'єкта державного контролю	• Комісійний	
		• Одноосібний	
6	Залежно від виду об'єкта державного контролю	• Фінансових ресурсів	
		• Майнових ресурсів	
		• Інших суспільних ресурсів	
7	Залежно від повноти дослідження об'єкта державного контролю	• Суцільний	

1	2	3	
		• Вибірковий	
8	Залежно від предметної цілісності державного контролю (комплексно або в різних комбінаціях)	• Законності	
		• Ефективності	
		• Відповідності	
		• Результативності	
		• Економічності	
9	Залежно від місця здійснення державного контролю	• Безпосередній (виїзний)	
		• Опосередкований (камеральний)	
		• Комбінований	
10	Залежно від змісту процесу та виду об'єкта державного контролю	• Діяльності бюджетних установ	
		• Діяльності суб'єктів господарювання	
		• Виконання бюджетних програм	
		• Доходів і витрат державного бюджету	
		• Виконання місцевих бюджетів	
		• Окремих господарських операцій	
		• Учасників бюджетного процесу	
11	Залежно від стану змін об'єкта державного контролю	• Поточний (оперативний)	
		• Наступний (ретроспективний)	
12	Залежно від періодичності проведення	• Разовий	
		• Перманентний	
13	Залежно від джерел даних, що перевіряють	• Електронний	
		• Документальний	
		• Фактичний	
14	Залежно від методів	• Ревізія	• Інспектування
		• Ліцензування	• Моніторинг
		• Стандартизація	• Аналіз
		• Ідентифікація	• Перевірка
		• Експертиза	• Гіпотетичний
		• Аудит	• Нагляд
15	Залежно від методичних прийомів	• Загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, інші)	
		• Розрахунково-аналітичні (статистичні, математичні, інші)	
		• Специфічні (узагальнення, огляд, гіпотез, версій, документального контролю, інші)	

Джерело: розроблено та побудовано автором на основі компаративного аналізу класифікацій державного фінансового контролю за [4–20].

Як зазначає Т. Ямненко, форма фінансового контролю виражає складові елементи механізму контролю, поєднує між собою необхідні з них [5, с. 293]. Проте у вітчизняній літературі склалися різні підходи до поділу державного фінансового контролю на форми. З однієї позиції, до форм державного фінансового контролю відносять ревізію, аудит, тематичні перевірки, фінансові експертизи, обстеження [6, с. 185]. Крім зазначених форм, В. Максимова виділяє ще камеральні перевірки, службове розслідування та слідство [7, с. 13]. Своєю чергою, група авторів, таких як: Е. Вознесенський, В. Мітрофанов, Л. Крамаровський, М. Ровінський, М. Кужельний, І. Андреев, Л. Савченко, В. Дудко та інші поділяють фінансовий контроль на попередній, поточний (опера-

тивний) і наступний (ретроспективний, заключний) та вважають їх формами контролю. Причому в монографії Е. Вознесенського залежно від часу вчинення контрольних дій контроль розподіляється на попередній і наступний, упущено поточний контроль. І. Стефанюк, посилаючись на норми Лімської декларації, обґрунтовує, що розподіл контролю на попередній, поточний і наступний – це є його видовий поділ, а не на форми [8, с. 46]. Л. Катроша виділяє ще один підхід до визначення форм державного фінансового контролю за часовим критерієм, включаючи його види за частотою проведення, а саме: постійний (повсякденний); систематичний; епізодичний (разовий) [9, с. 195]. Існує і четверта відмінна позиція щодо бачення форм державного фінансового контролю,

автором якої є О. Михайленко. На її думку, до форм фінансового контролю відноситься, крім попереднього, поточного і наступного, документальний і фактичний (за джерелами даних, що перевіряються); аналіз, ревізія, перевірка й обстеження (за методами) [10, с. 150].

У статті 14 проекту Закону [11] поділяють форми державного фінансового контролю за волевиявленням – на обов'язковий та ініціативний. Обов'язковий здійснюється за рішенням органів державної влади, ініціативний – за рішенням самого суб'єкта. На нашу думку, прояв державного фінансового контролю залежно від зацікавленості суб'єкта-виконавця слід віднести до класифікації за видом, а не за формою.

О. Репетько при розмежуванні форм і методів поділяє дослідників цього питання на тих, хто розуміє під формою фінансового контролю засоби вираження і реалізації функцій контролю та відносить до них ліцензування, експертизу, моніторинг, ідентифікацію та стандартизацію. Іншу позицію автор висвітлює через систему поглядів Ф. Бутинця, який не розглядає поняття форми державного фінансового контролю, звертає увагу лише на його методи, до яких відносить аудит, ревізію, перевірку, обстеження та інвентаризацію [12, с. 142]. Схожої думки і автор праці [13], яка відносить до методів державного фінансового контролю перевірку, ревізію, аудит і моніторинг. Однак останню думку підтримують не всі вчені і вбачають необхідність у виділенні форм.

На думку М. Гулолавської, форма контролю має три складові: обґрунтування застосування методу контролю; безпосередньо метод контролю; узгодження і реалізація результатів контролю. З цього слідує, що форми державного фінансового контролю, які застосовуються на практиці, є об'єднанням окремих методів, підібраних залежно від цілей та яких треба досягти контролем [14, с. 3].

Визначення методу державного фінансового контролю та його методичних прийомів повинно відбуватися в їх взаємозв'язку, причому окремі методи можуть трансформуватися в методичні прийоми іншого методу з метою досягнення відповідних цілей. Нами виокремлено 12 методів державного фінансового контролю, а також згруповано методичні прийоми, які є складовими методу (див. табл. 1).

Варто зазначити, що Л. Катроша пропонує не виділяти нагляд як метод державного фінансового контролю, оскільки він являє собою одну із функцій фінансового контролю поряд із регулюванням. На наш погляд, віднесення нагляду до функції та до методу державного фінансового контролю можливе на тій самій основі, що і віднесення аналізу як до методу, так і до методичного прийому інших методів. Тут іде мова про різні процеси узагальнення. Попри вищезазначене автор [13] погоджується з доцільністю віднесення до методів державного фінансового контролю стандартизацію, ліцензування та ідентифікацію, але на умовах певного співвіднесення їх із регулятивними механізмами держави [13, с. 259].

Під методом фінансово-господарського контролю розуміють сукупність прийомів, що використовують контролюючі органи в ході перевірок [6, с. 185]. У стат-

ті 16 проекту Закону [11] до методів державного фінансового контролю віднесено моніторинг, аналіз, інспектування, централізоване інспектування, децентралізоване інспектування, перевірку, ревізію, ідентифікацію, ліцензування, фінансову експертизу, обстеження, фінансовий аудит, нагляд. Достатньо незрозумілим залишається необхідність виділення як окремих методів централізованого та децентралізованого інспектування. Законотворюєць розмежовує ці два поняття тільки суб'єктом його здійснення: в першому випадку – органи Державної аудиторської служби України, в другому – контрольно-ревізійні підрозділи міністерств і відомств. На нашу думку, тут має місце видова різноманітність за інституційною складовою, а не за методологічною основою.

В. Максимова розкриває сутність методу фінансового контролю як комплексне, органічно взаємозв'язане дослідження (виділено автором – Ю. Б.) законності, достовірності, доцільності й економічної ефективності господарських і фінансових операцій і процесів на основі використання облікової, звітної, планової (нормативної) та іншої економічної інформації у поєднанні з дослідженням (виділено автором – Ю. Б.) фактичного стану об'єктів контролю [7, с. 26]. Причому автор не виділяє жодного методу державного фінансового контролю і в подальшому його характеризує через застосування сукупності прийомів і способів, за допомогою яких вивчається фінансово-господарська діяльність підприємств і організацій. Ми також не погоджуємося із обмеженням розумінням сутності методу, наведеного в праці [7], оскільки його розгляд як «дослідження» характеризує метод як процес, а не як інструмент.

До методів державного фінансового контролю Н. Шевченко відносить ревізію, обстеження, аналіз, фінансову експертизу, перевірку, інспекцію, спостереження, моніторинг, нагляд і аудит, на основі чого визначає специфіку застосування інструментарію в системі координат «вид – форма – метод» [15, с. 7]. Проте автором [15] не акцентується увага на методичних прийомах, які є невід'ємною складовою методу.

В. Фурса та Т. Зубенко систематизують прийоми державного фінансового контролю за групами і розкривають їх складові:

- ★ загальнонаукові – аналіз, синтез, індукцію і дедукцію, аналогію і моделювання, абстрагування та конкретизацію;
- ★ розрахунково-аналітичні – статистичні та економіко-математичні розрахунки, аналіз економічних показників;
- ★ специфічні прийоми – способи документального і фактичного контролю, прийоми узагальнення результатів перевірок» [6, с. 185].

Відповідно, під методом державного фінансового контролю слід розуміти ряд методичних прийомів збору та обробки інформації про фінансово-господарську діяльність, використання яких дозволяє виконати завдання, поставлені перед суб'єктом контролю. Причому, О. Артюх розглядає методичні прийоми через їх роль як специфічного орієнтира та регулятора дій у вирішенні

поставлених завдань на досягнення кінцевого результату [16, с. 170].

Як слушно стверджують С. Бардаш і Т. Осадча, схожість між формою та методом контролю полягає в тому, що «у процесі контролю, який здійснюється за певною методикою, виконуються процедури контролю, в основу яких покладено прийоми певного методу контролю» [4, с. 79]. Таким чином автори праці [4] пояснюють, чому, для прикладу, державний фінансовий аудит або ревізія розглядаються і як форма контролю, і як його метод.

Співвідношення поняття «метод» із «формою» та «видом» полягає в тому, що кожна така категорія використовується в конкретному випадку проведення державного фінансового контролю, і вони між собою взаємопов'язані. При розв'язанні даного питання слід виходити з того, що метод державного фінансового контролю є теоретичною конструкцією, яка включає в себе методичні прийоми та принципи пізнання об'єкта державного контролю. На противагу цьому, форма державного фінансового контролю є унормованим наслідком його праксеології з окресленим об'єктом, визначеними метою та завданнями, атрибутивними ознаками якої є чітке визначення її процедурної складової, що реалізується із застосуванням методичних прийомів, принципів та засобів. Даний підхід дозволяє здійснити розподіл загальних питань державного фінансового контролю на теоретичні та практичні та з урахуванням розширення переліку об'єктів державного фінансового контролю сприятиме вдосконаленню його методології [17, с. 16].

А. Бондар, досліджуючи питання класифікації державного фінансового контролю, відзначає позицію, відповідно до якої розподіл контролю можливий тільки на певні види, а не на форми і методи, оскільки форми і методи є складовими елементами контролю [18, с. 102]. Причому автор виділяє 18 ознак, за якими проводиться класифікація, та зазначає, що деякі з наведених підстав класифікації можна використовувати для визначення форм і методів державного фінансового контролю.

Розмежування видів та форм державного фінансового контролю наводиться у проекті Закону «Про державний фінансовий контроль». Відповідно до статті 13 проекту Закону [11] видами державного фінансового контролю залежно від суб'єкта та об'єкта є зовнішній та внутрішній контроль, а за часом проведення – попередній, поточний і подальший. Згодом даний розподіл залежно від часу проведення схематично зобразив у своїй праці І. Стефанюк [8], з чим ми не погоджуємося. На нашу думку, попереднього державного фінансового контролю, як і попереднього контролю, взагалі не може існувати априорі. У проекті Закону [11] визначається, що попередній контроль здійснюється на етапі розгляду і прийняття управлінських рішень (*відбувається в режимі реального часу, тобто повністю відповідає поточному контролю* – Ю. Б.) та здійснення операцій з метою упередження порушення (*всі об'єкти, що обґрунтовують прийняття управлінських рішень з метою здійснення господарської операції, базуються на інформації з минулого, тобто мова йде про наступний (ретроспективний) контроль* – Ю. Б.). Якщо навіть припустити, що попередній контроль

існує, то це б викликало появу умовної точки біфуркації, а явища, процеси та людська поведінка – стали б повністю передбачуваними та керованими, можливе було б досягнення нівелювання впливу «ефекту метелика» в усіх економічних процесах. Іншими словами, з'явилася б можливість уникати всіх негативних наслідків у майбутньому, які очевидні нині. З боку альтернативної траєкторії розвитку це б призвело до певного краху, оскільки дана контрольна функція використовувалася б не стільки для задоволення загальносуспільних потреб, а повністю обслуговувала приватні потреби.

Види державного фінансового контролю визначені також статтями 3–5 Закону «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». До них відносять державний фінансовий аудит, інспектування та перевірку державних закупівель [19]. Причому, в Законі № 2939-ХІІ від 26.01.1993 р. [19] розглядається ревізія як форма інспектування. Отже, відповідно до змісту поняття форми, вона є такою, що може змінюватися (трансформуватися) у випадку зміни законодавства, стратегії розвитку економіки чи вдосконалення методики проведення державного фінансового контролю. Тобто, форма контролю являє собою зовнішній вираз державного фінансового контролю і є проявом внутрішньої організації контролю та методики його проведення [20, с. 61].

Складовими форми є види (підвиди) державного фінансового контролю, а види, своєю чергою, включають методи та прийоми (*рис. 1*).

Під видом державного фінансового контролю розуміємо один із його елементів, який має специфічні, відмінні від інших, ознаки та є проявом форми контролю, який має прямий зв'язок з атрибутивною ознакою, на підставі якої такий вид виокремлено за ознакою першого порядку. Також слід зазначити, що в межах класифікації є необхідність виділення підвиду державного фінансового контролю, який є проявом виду контролю, що має місце внаслідок поділу виду контролю за ознаками другого порядку [20, с. 61]. Причому, на наш погляд, при необхідності ідентифікації характеристики контрольного заходу кількість ознак виду державного фінансового контролю може сягати десятка (див. пп. 2–13 табл. 1), що буде деталізувати різні та водночас пов'язані між собою процеси узагальнення.

Відповідно підвид державного фінансового контролю слід розглядати як подальшу деталізацію визначеного виду. Зокрема, до одних із ознак, за якими можна ідентифікувати підвид, можна віднести інституційну складову, тобто деталізацію за конкретними органами, уповноваженими здійснювати державний фінансовий контроль (президентський, парламентський чи урядовий). Наприклад, державний фінансовий контроль, здійснюваний Рахунковою палатою України, Державною фіскальною службою України, тощо. Варто зазначити, що в системі підвидів державного фінансового контролю в Україні з'являються нові суб'єкти, яким держава делегує повноваження контрольних заходів на комерційній основі. До них слід віднести приватні фінансові підприємства, що обумовлено наданням Кабміном права

Рис. 1. Взаємозв'язок та відмінності між категоріями класифікації державного фінансового контролю

проводити аудит державних суб'єктів господарювання аудиторським компаніям. Проте не всі аудиторські компанії можуть скористатися цією можливістю, оскільки існують певні вимоги. Одними з них є кількість осіб у штаті (не менше, ніж 100). Також установлені вимоги до чисельності сертифікованих аудиторів (не менше 5 аудиторів, сертифікованих АПУ, не менше 15 аудиторів – членів АССА). Також встановлений бар'єр мінімального щорічного доходу аудиторської компанії, який повинен становити не менше 30 млн грн. В Україні до таких компаній належать Ernst&Young, Deloitte, Pricewaterhouse Coopers, KPMG, Baker Tilly та BDO. Відповідно, ці компанії і входять до системи державного фінансового контролю в Україні.

ВИСНОВКИ

Класифікація державного фінансового контролю здійснюється за формами, видами, методами. Під формою розуміється зовнішній вираз державного фінансового контролю, прояв внутрішньої організації контролю та методики його проведення. До форм державного фінансового контролю відносимо ревізію, фінансовий моніторинг, державний фінансовий аудит, аудит повного комплексу фінансової звітності, перевірку та внутрішній аудит.

Вид державного фінансового контролю є проявом форми контролю, має прямий зв'язок з атрибутивною ознакою, на підставі якої такий вид виокремлено за ознакою першого порядку. В межах класифікації за видом виділяємо підвид державного фінансового контролю, який є проявом виду контролю, що має місце внаслідок поділу виду контролю за ознаками другого порядку. Причому, на нашій погляд, у разі необхідності ідентифікації характеристики контрольного заходу, кількість ознак виду державного фінансового контролю може сягати 12, що буде деталізувати різні процеси узагальнення.

З'ясовано, що державний фінансовий контроль за видом класифікується за такими ознаками:

- ✦ владні повноваження суб'єкта контролю;
- ✦ участь суб'єкта контролю у прийнятті управлінських рішень за наслідками державного фінансового контролю;
- ✦ зацікавленість суб'єкта-виконавця контролю;
- ✦ чисельність складу суб'єкта контролю;
- ✦ вид об'єкта контролю;
- ✦ повнота дослідження об'єкта контролю;
- ✦ предметна цілісність контролю;
- ✦ місце здійснення контролю;
- ✦ зміст процесу та вид об'єкта контролю;
- ✦ стан змін об'єкта контролю;
- ✦ періодичність проведення контролю;
- ✦ джерела даних, що перевіряють.

У межах виокремлених ознак видів державного фінансового можна виділяти підвиди, які їх деталізують та уточнюють.

Метод державного фінансового контролю має специфічні, відмінні від інших, засоби можливості, дозволяє пізнати об'єкт дослідження. До методів державного фінансового контролю слід віднести ревізію, інспектування, ліцензування, моніторинг, стандартизацію, аналіз, ідентифікацію, перевірку, експертизу, гіпотетичний, аудит і нагляд. Кожен із зазначених методів характеризується сукупністю методичних прийомів, які є інструментом методу контролю та забезпечують його виконання. Визначення методу державного фінансового контролю та його методичних прийомів повинно відбуватися в їх взаємозв'язку, причому окремі методи можуть трансформуватися в методичні прийоми іншого методу з метою досягнення відповідних цілей. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазаракі А. А., Волосович С. В. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. *Вісник КНТЕУ*. 2016. № 1. С. 5–23.
2. Чугунов І. Я., Футоранська Ю. М. Концептуальні засади розвитку системи державного внутрішнього фінансового контролю України. *Наукові праці НДФІ*. 2010. Вип. 1. С. 15–23.

3. Волосович С. В. Оцінка підходів до класифікації ринків фінансових послуг. *Ефективна економіка*. 2015. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4183>

4. Бардаш С. В., Осадча Т. С. Методи контролю у сфері господарювання: теоретичний та праксеологічний аспекти. *Економічний часопис-XXI*. 2012. № 9-10. С. 76–79.

5. Ямненко Т. М. Форми реалізації фінансового контролю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 2 (3). С. 291–296.

6. Фурса В. А., Зубенко І. М. Теоретичні аспекти фінансово-господарського контролю. *Бізнес Інформ*. 2012. № 1. С. 182–186.

7. Максимова В. Ф. Організація державного фінансового контролю: навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, 2012. 276 с.

8. Стефанюк І. Б. Державний фінансовий контроль: класифікаційні характеристики. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 4. С. 42–51.

9. Катроша Л. В. Види державного фінансового контролю. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2012. Вип. 36. С. 194–199.

10. Михайленко О. Г. Місце аудиту в системі національного фінансового контролю. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Сер.: Економічні науки*. 2010. Вип. 18 (2). С. 146–151.

11. Проект Закону України «Про державний фінансовий контроль» від 08.02.2008 р. № 2020. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF1K400A.html

12. Репетько О. О. Методологічні підходи до розмежування форм і методів фінансового контролю в теорії та практиці державного управління. *Державне управління: теорія і практика*. 2010. № 1. С. 141–152.

13. Катроша Л. В. Методи державного фінансового контролю як спосіб запобігання зловживанням у сфері державних закупівель. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2013. Вип. 37. С. 256–265.

14. Гупаловська М. Б. Нові підходи до класифікації державного фінансового контролю. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4523>

15. Шевченко Н. В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми: Українська академія банківської справи Національного банку України, 2011. 21 с.

16. Артюх О. В. Сучасне усвідомлення методу в системі контролю. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2016. Вип. 20. Ч. 1. С. 168–171.

17. Бардаш С. В., Баранюк Ю. Р. Методи та форми аудиту державних фінансів // *Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Братислава, 18–21 січня 2016 р.): у 2-х т.* Київ: Вид-во «Центр навчальної літератури», 2016. Т. 1. 187 с.

18. Бондар А. В. Класифікація державного контролю за організацією та здійсненням господарської діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 100–103.

19. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 р. № 2939-XII (зі змінами, редакція від 28.12.2015). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>

20. Бардаш С. В., Баранюк Ю. Р. Формування моделі класифікації державного аудиту. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2016. № 5 (4). С. 57–62.

Науковий керівник – Волосович С. В., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету

REFERENCES

Artiukh, O. V. "Suchasne usvidomlennia metodu v systemi kontroliu" [Modern awareness of the method in the control system]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*. Vol. 1, no. 20 (2016): 168-171.

Bardash, S. V., and Baraniuk, Yu. R. "Formuvannia modeli klasyfikatsii derzhavnoho audytu" [Formation of the model of clas-

sificatiu of the state audit]. *Tekhnolohichniy audyt ta rezervy vyrobnytstva*, no. 5 (4) (2016): 57-62.

Bardash, S. V., and Baraniuk, Yu. R. "Metody ta formy audytu derzhavnykh finansiv" [Methods and forms of public finance audit]. *Ekonomika, nauka, osvita: intehratsiia ta synerhiia*. Vol. 1. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2016.

Bardash, S. V., and Osadcha, T. S. "Metody kontroliu u sferi hospodariuvannia: teoretychnyi ta prakseolohichniy aspekty" [Methods of control in the field of management: theoretical and praxeological aspects]. *Ekonomichniy chasopys-XXI*, no. 9-10 (2012): 76-79.

Bondar, A. V. "Klasyfikatsiia derzhavnoho kontroliu za orhanizatsiieiu ta zdiisnenniam hospodarskoi diialnosti" [Classification of state control over the organization and implementation of economic activity]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 2 (2012): 100-103.

Chuhunov, I. Ya., and Futoranska, Yu. M. "Kontseptualni zasady rozvytku systemy derzhavnoho vnutrishnyoho finansovoho kontroliu Ukrainy" [Conceptual framework for the development of the system of state internal financial control of Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI*, no. 1 (2010): 15-23.

Fursa, V. A., and Zubenko, I. M. "Teoretychni aspekty finansovo-hospodarskoho kontroliu" [Theoretical aspects of financial and economic control]. *Biznes Inform*, no. 1 (2012): 182-186.

Hupalovska, M. B. "Novi pidkhody do klasyfikatsii derzhavnoho finansovoho kontroliu" [New approaches to the classification of public financial control]. *Efektivna ekonomika*. 2015. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4523>

Katrosha, L. V. "Vydy derzhavnoho finansovoho kontroliu" [Types of public financial control]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 36 (2012): 194-199.

Katrosha, L. V. "Metody derzhavnoho finansovoho kontroliu yak sposib zapobihannia zlovzhvanniam u sferi derzhavnykh zakupivel" [Methods of state financial control as a way to prevent abuse in the field of public procurement]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 37 (2013): 256-265.

[Legal Act of Ukraine] (1993). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>

[Legal Act of Ukraine] (2008). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF1K400A.html

Maksimova, V. F. *Orhanizatsiia derzhavnoho finansovoho kontroliu* [Organization of state financial control]. Odessa: ONEU, 2012.

Mazaraki, A. A., and Volosovych, S. V. "Dominanty instytutsiinoi modernizatsii finansovoi systemy Ukrainy" [The domains of institutional modernization of Ukraine's financial system]. *Visnyk KNTEU*, no. 1 (2016): 5-23.

Mykhailenko, O. H. "Mistse audytu v systemi natsionalnoho finansovoho kontroliu" [Audit place in the system of national financial control]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, no. 18 (2) (2010): 146-151.

Repetko, O. O. "Metodolohichni pidkhody do rozmezhuвання form i metodiv finansovoho kontroliu v teorii ta praktytsi derzhavnoho upravlinnia" [Methodological approaches to the differentiation of forms and methods of financial control in the theory and practice of public administration]. *Derzhavne upravlinnia: teoriia i praktyka*, no. 1 (2010): 141-152.

Shevchenko, N. V. "Mekhanizm otsinky efektyvnosti derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini" [The mechanism for assessing the effectiveness of public financial control in Ukraine]. *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2011.

Stefaniuk, I. B. "Derzhavnyi finansovyi kontrol: klasyfikatsiini kharakterystyky" [State financial control: classification characteristics]. *Visnyk KNTEU*, no. 4 (2011): 42-51.

Volosovych, S. V. "Otsinka pidkhodiv do klasyfikatsii rynkiv finansovykh posluh" [Assessment of approaches to the classification of financial services markets]. *Efektivna ekonomika*. 2015. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4183>

Yamnenko, T. M. "Formy realizatsii finansovoho kontroliu" [Forms of realization of financial control]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, no. 2 (3) (2014): 291-296.